

Sygn. akt III AUa 798/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Polak
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka SSA Urszula Iwanowska (spr.)
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 10 kwietnia 2014 r. w Szczecinie

sprawy Z. R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o podjęcie wypłaty emerytury z datą wcześniejszą

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wlkp. VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 3 lipca 2013 r. sygn. akt VI U 443/13

oddala apelację.

SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka

III A Ua 798/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 8 kwietnia 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił Z. R. uchylenia w części decyzji z dnia 12 października 2011 r. o zawieszeniu prawa do emerytury za okres 1 października 2011 r. do 31 lipca 2012 r.

W odwołaniu od powyższej decyzji Z. R. wniosła o jej zmianę i nakazanie organowi rentowemu wypłatę zawieszony emerytury od 1 października 2011 r. wraz z ustawowymi odsetkami podnosząc, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. ma działanie ex tunc i organ rentowy ma obowiązek wypłacić zaległe świadczenia emerytalne.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniosł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 3 lipca 2013 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że ubezpieczona Z. R. ma prawo do wypłaty emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r. (punkt I) oraz wniosek o odsetki zawarty w odwołaniu przekazał organowi rentowemu do rozpoznania (punkt II).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

Z. R. urodziła się w dniu (...) Ubezpieczona będąc zatrudnioną w Wojewódzkiej (...) w G., z dniem 1 maja 2010 r. nabyła prawo do emerytury. Wypłata świadczenie została zawieszona na wniosek ubezpieczonej. Z dniem 14 września 2010 r. podjęto wypłatę emerytury w pełnej wysokości.

W dniu 12 października 2011 r. organ rentowy wydał decyzję, zgodnie z którą wstrzymał wypłatę emerytury od 1 października 2011 r., z uwagi na fakt, że ubezpieczona kontynuowała zatrudnienie

Powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12 ubezpieczona wniosła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. o podjęcie wypłaty emerytury i wypłatę zaległych kwot emerytur wraz z odsetkami. Organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

Na podstawie ustalonego stanu faktycznego oraz wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12, Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie ubezpieczonej zasługiwało na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego w zakresie w jakim stwierdza niekonstytucyjność przepisów wprowadzających art. 103a do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j. t. Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227; powoływana dalej jako: ustawa emerytalna) odnosi się do sytuacji prawnej ubezpieczonej, która nabyła prawo do emerytury z dniem 1 maja 2010 r., czyli pod rządami regulacji niezawierających wymogu rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą.

Następnie Sąd Okręgowy wskazał, że nie podziela argumentacji organu rentowego, iż art. 28 ustawy zmieniającej w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy emerytalnej do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r. utracił moc z dniem 22 listopada 2012 r., w którym wszedł w życie wyrok Trybunału Konstytucyjnego. Powołując się na stanowisko reprezentowane w doktrynie i orzecznictwie sąd meriti podzielił wykładnię celowościową jako zgodną z duchem Konstytucji wskazując, że trudno uznać za sprawiedliwe i zgodne z ideą demokratycznego państwa prawa (art. 1 Konstytucji) pozbawianie obywateli ich praw na podstawie niekonstytucyjnych przepisów, dopiero od dnia wejścia w życie orzeczeń Trybunału.

Z powyższych względów sąd pierwszej instancji nie podzielił stanowiska wyrażonego w odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonej co do daty utraty mocy wskazanych w wyroku Trybunału Konstytucyjnego przepisów. Brak podstaw do zawieszenia prawa do emerytury miał bowiem miejsce od momentu wejścia w życie kwestionowanego przepisu tj. od 1 października 2011 r. W ocenie tego sądu fakt, że Trybunał Konstytucyjny orzekł o niekonstytucyjności wskazanego przepisu po roku jego obowiązywania nie może stanowić negatywnej przesłanki do uzyskania przez ubezpieczoną świadczenia, do którego miała prawo zgodnie z Konstytucją.

Mając to na uwadze sąd pierwszej instancji na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił decyzję organu rentowego z dnia 8 kwietnia 2013 r. i ustalił, że ubezpieczona Z. R. ma prawo do wypłaty emerytury za okres od 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r.

W zakresie żądania odsetek Sąd Okręgowy, na podstawie art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., przekazał je organowi rentowemu do rozpoznania wskazując, że zakres postępowania przed sądem wyznacza treść zaskarżonej decyzji administracyjnej. Sąd miał na uwadze, że leżąca u podstaw niniejszego postępowania decyzja nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie odsetek, roszczenie w tym zakresie nie stanowiło przedmiotu badania organu rentowego. Dopiero zakończenie postępowania administracyjnego otwiera drogę postępowaniu sądowemu.

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim w całości nie zgodził się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który w wywiezionej apelacji zarzucił mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 103a ustawy emerytalnej przez jego błędną wykładnię, skutkującą zmianą decyzji organu rentowego z dnia 8 kwietnia 2013 r. w sytuacji, gdy przedmiotowa regulacja prawna nie uzasadniała nakazania organowi rentowemu podjęcia wypłaty spornej emerytury od dnia 1 października 2011 r. do 31 grudnia 2011 r., w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12,

2) art. 190 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. nr 78, poz. 483) przez jego niewłaściwe zastosowanie w wyniku przyjęcia, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt: K 2/12, ma moc wsteczną (*ex tunc*) w sytuacji, gdy zastosowanie przedmiotowej regulacji prawnej powinno skutkować przyjęciem mocy obowiązującej wyżej wymienionego wyroku od dnia jego wejścia w życie, tj. od dnia jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw w dniu 22 listopada 2012 r. i na przyszłość (*ex nunc*) wobec nie określenia przez Trybunał Konstytucyjny w wyżej wymienionym wyroku innego terminu utraty mocy obowiązującej art. 28 ustawy zmieniającej w związku z art. 103a ustawy emerytalnej.

Podnosząc powyższe, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego jej rozpoznania.

W uzasadnieniu skarżący między innymi wskazał, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt: K 2/12, jest w tej sprawie konstytutywny, tj. obowiązuje od dnia wejścia w życie, zaś skutki prawne wywołuje tylko na przyszłość, tj. od dnia jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, w szczególności w sytuacji, gdy Trybunał Konstytucyjny bezpośrednio w wyroku nie określił skutków czasowych swojego orzeczenia, tj. momentu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Apelację organu rentowego należało uznać za nieuzasadnioną.

Ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Okręgowy są prawidłowe, a wyprowadzone z nich wnioski prawne nie budzą zastrzeżeń. Ustalenia te i rozważania sąd odwoławczy podziela i przyjmuje za własne.

Przy bezspornym stanie faktycznym sprawy przedmiot sporu sprowadza się do ustalenia wpływu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., sygn. akt K 2/12, na sytuację prawną ubezpieczonej od dnia 1 października 2011 r. w zakresie prawa do pobierania emerytury przyznanej od dnia 1 maja 2010 r., także po dniu 1 października 2011 r.

Przypomnieć należy, że powyższym wyrokiem Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodny z Konstytucją art. 28 ustawy zmieniającej w związku z art. 103a ustawy emerytalnej, dodany przez art. 6 pkt 2 ustawy zmieniającej w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Wyrok ten wszedł w życie z dniem jego opublikowania w Dzienniku Ustaw, tj. w dniu 22 listopada 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., nr 1285). W niniejszej sprawie bezspornym jest, że w oparciu o analizowane przez Trybunał Konstytucyjny w przytoczonym orzeczeniu przepisy organ rentowy decyzją z dnia 12 października 2011 r. wstrzymał ubezpieczonej prawo do wypłaty emerytury od 1 października 2011 r. w związku z brakiem dowodu rozwiązania stosunku pracy, którą uprzednio przyznał ubezpieczonej począwszy od 1 maja 2010 r.

Z treści uzasadnienia wskazanego wyroku Trybunału wynika, że zarzut niekonstytucyjności kwestionowanej regulacji sformułowany został w odniesieniu do wąskiego kręgu osób, a mianowicie emerytów, którzy nabyli prawo do emerytury na mocy wcześniejszych przepisów, tj. bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Trybunał nie objął przy tym analizą rozwiązania przyjętego przez ustawodawcę, polegającego na uzależnieniu realizacji nabytego prawa do emerytury od uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego emeryt wykonywał pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. Trybunał podkreślił między innymi, że art. 103a ustawy

emerytalnej powinien być traktowany nie jako przepis dotyczący reguł łączenia świadczenia emerytalnego i zarobku, lecz jako przepis określający warunki realizacji prawa do emerytury, a więc określający treść ryzyka emerytalnego. Określa więc zasady powstania prawa do świadczenia.

Problem w sprawie rozpatrywanej przez Trybunał dotyczył zatem oceny, czy ustawodawca mógł na podstawie art. 28 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r. rozciągnąć stosowanie art. 103a ustawy emerytalnej – przepisu ustalającego nową treść ryzyka emerytalnego – na sytuacje przeszłe, tj. wobec osób, takich jak skarżąca, które już nabyły prawo do emerytury w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r., czyli w czasie obowiązywania regulacji niezawierającej wymogu rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą dla uzyskania świadczenia emerytalnego. Trybunał stan taki ocenił negatywnie i stwierdził, że rozwiązanie przyjęte przez ustawodawcę w art. 28 ustawy zmieniającej spowodowało, że osoby, które już skutecznie nabyły i zrealizowały prawo do emerytury w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. musiały, na podstawie art. 28 ustawy zmieniającej w związku z art. 103a ustawy emerytalnej, poddać się nowej, mniej korzystnej dla nich treści ryzyka emerytalnego. Innymi słowy, ubezpieczeni, którzy prawo do emerytury uzyskali po spełnieniu jedynie warunku osiągnięcia wieku oraz odpowiedniego stażu ubezpieczeniowego, musieli ponownie zrealizować swoje prawo do emerytury według nowej treści ryzyka, czyli spełnić także warunek rozwiązania stosunku pracy, aby emeryturę nadal pobierać od 1 października 2011 r. Oznaczało to dla nich, że chcąc nadal pracować i jednocześnie pobierać emeryturę musiały rozwiązać stosunek pracy i raz jeszcze go nawiązać. Akcentowano przy tym, że decyzja o przejściu na emeryturę jest podejmowana przez ubezpieczonego raz na całe życie. Znając warunki, jakie będzie musiał spełnić, aby zrealizować nabyte prawo – w tym wypadku rozwiązanie stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą – ma on szansę się do nich przygotować. Może zatem odpowiednio ułożyć stosunki ze swoim dotychczasowym pracodawcą, ewentualnie poszukać pracodawcy, który zgodzi się rozwiązać z nim stosunek pracy, po czym ponownie go nawiązać. Osoby, które przeszły na emeryturę w latach 2009-2010 bez konieczności rozwiązywania stosunków pracy, w związku z decyzją ustawodawcy o objęciu ich tym obowiązkiem, nie miały takiej możliwości. Wreszcie też, określając skutki wyroku Trybunał wyjaśnił, że z chwilą ogłoszenia sentencji wyroku w Dzienniku Ustaw utraci moc art. 28 ustawy zmieniającej w zakresie, w jakim przewiduje stosowanie art. 103a ustawy emerytalnej do osób, które nabyły prawo do emerytury przed 1 stycznia 2011 r., bez konieczności rozwiązania stosunku pracy. Oznacza to, że obowiązek rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą - jako warunek realizacji nabytego prawa do emerytury - nie będzie miał zastosowania do osób, które nabyły to prawo w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. Natomiast przepis ten pozostaje nadal w obrocie prawnym i znajduje zastosowanie do osób, które nabyły prawo do emerytury w momencie jego wejścia w życie i później, tj. od 1 stycznia 2011 r.

W odpowiedzi na zarzuty apelacji organu emerytalnego naruszenia prawa materialnego Sąd Apelacyjny wskazuje, że przepis art. 190 ust. 4 Konstytucji stanowi, że orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania. W postanowieniu z dnia 20 czerwca 2007 r., V CNP 45/07 (LEX nr 347227) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że skutkiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego niezgodność z Konstytucją nieobowiązującego już przepisu ustawy, jest umożliwienie wznowienia postępowań sądowych (i nie tylko – uwaga S.A.), w których taki przepis stanowił podstawę prawną rozstrzygnięcia. Co do zasady wznowienie na tej podstawie może więc dotyczyć tych orzeczeń, które uprawomocniły się przed datą opublikowania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Nadto w piśmiennictwie w omawianym zakresie, przyjmuje się, że skutkiem pośrednim stwierdzenia niezgodności kontrolowanego aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub aktem normatywnym wyższego rzędu jest - obok skutku bezpośredniego w postaci utraty przez akt normatywny mocy obowiązującej - możliwość podważenia rozstrzygnięcia sądowego lub administracyjnego podjętego na podstawie aktu normatywnego, którego w dacie rozstrzygnięcia sprawy dotyczyło domniemanie konstytucyjności, a który po prawomocnym rozstrzygnięciu sprawy został uznany za niekonstytucyjny. Oczywiście jest więc, że wznowienie postępowania w takich sytuacjach ma doprowadzić do sanacji postępowania sądowego (lub administracyjnego) opartego na niekonstytucyjnym akcie prawnym. Należy tym samym przyjąć, że po wznowieniu postępowania

będzie się ono toczyć z pominięciem tych niekonstytucyjnych przepisów. W przeciwnym razie nieracjonalne byłoby dopuszczenie do wznowienia postępowania, które miałyby się toczyć na podstawie niekonstytucyjnego aktu prawnego, chociaż przez pewien czas obowiązującego.

Jednocześnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego zdecydowanie przeważa pogląd o skuteczności ex tunc wyroków Trybunału Konstytucyjnego (zob. uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 7 grudnia 2006 r., III CZP 99/06, OSNC 2007/6/79; uchwały z dnia 23 stycznia 2001 r., III ZP 30/00, OSNP 2001/23/685; z dnia 3 lipca 2003 r., III CZP 45/03, OSNC 2004/9/136; z dnia 23 stycznia 2004 r., III CZP 112/03, OSNC 2005/4/61; z dnia 23 czerwca 2005 r., III CZP 35/05, OSNC 2006/5/81 i z dnia 19 maja 2006 r., III CZP 26/06, OSNC 2007/3/39 oraz wyroki z dnia 10 listopada 1999 r., I CKN 204/98, OSNC 2000/5/94; z dnia 19 grudnia 1999 r., I CKN 632/98, niepubl.; z dnia 19 kwietnia 2000 r., II CKN 272/00, niepubl.; z dnia 15 stycznia 2003 r., IV CKN 1693/00, niepubl.; z dnia 9 października 2003 r., I CK 150/02, OSNC 2004/7-8/132, ze sprost. OSNC 2004/10/131; z dnia 29 października 2003 r., III CK 34/02, OSP 2005/4/54; z dnia 30 września 2004 r., IV CK 20/04, OSNC 2005/9/161; z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 270/04, niepubl.; z dnia 12 stycznia 2005 r., I CK 457/04, niepubl.; z dnia 7 października 2005 r., II CK 756/04, "Monitor Prawniczy" 2005, nr 21, s. 1027; z dnia 14 września 2006 r., III CSK 102/06, niepubl.; z dnia 15 czerwca 2007 r., II CNP 37/07, niepubl.; z dnia 13 grudnia 2007 r., I CSK 315/07, niepubl.; z dnia 19 czerwca 2008 r., V CSK 31/08, OSNC-ZD 2009/1/16; z dnia 20 maja 2009 r., I CSK 379/08, OSNC 2009/10/172 i z dnia 10 grudnia 2009 r., III CSK 110/09, OSNC 2010/5/82, a także postanowienia z dnia 7 grudnia 2000 r., III ZP 27/00, OSNAP 2001/10/331 i z dnia 15 kwietnia 2004 r., IV CK 272/03, niepubl.). Przedstawione tu stanowisko podziela Sąd Apelacyjny rozpoznający niniejszą sprawę. Od zasady skuteczności wyroku Trybunału Konstytucyjnego ex tunc istnieją wyjątki mające podstawę w przepisach Konstytucji, które jednak nie zachodzą w okolicznościach tej sprawy. W reakcji na zarzuty apelacji odnotować jedynie wypada, że jednym z takich wyjątków jest sytuacja, gdy Trybunał Konstytucyjny wskazuje datę uchylecia aktu normatywnego, który uznał za niezgodny z przepisem lub też odroczy obowiązywanie swego wyroku. Ponieważ jednak żadna z tych sytuacji nie zaistniała w związku z analizowanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r., to kwestia skuteczności tego wyroku nie może budzić wątpliwości.

Na tej podstawie oraz zgodnie z przytoczonymi rozważaniami odnośnie mocy wstecznej wyroków Trybunału Konstytucyjnego zdaniem Sądu Apelacyjnego należało przyjąć, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. ma w tym przypadku skutki retroaktywne. Utrata mocy obowiązującej zakwestionowanych nim przepisów art. 103a ustawy emerytalnej w związku z art. 28 ustawy zmieniającej nastąpiła od daty ich uchwalenia, jednak przepisy te w zakresie oznaczonym w wyroku Trybunału są niekonstytucyjne od początku.

Jak wynika z powyższego, w związku z orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 listopada 2012 r. prawo do emerytury dla ubezpieczonej, która nabyła je z dniem 1 maja 2010 r., mimo kontynuowania zatrudnienia u pracodawcy, na rzecz którego wykonywała je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury i które było jej wypłacane, zostało zachowane także od dnia 1 października 2011 r., o czym trafnie orzekł sąd pierwszej instancji w zaskarżonym wyroku. Zatem zarzuty naruszenia prawa materialnego okazały się chybione.

Z tych przyczyn, Sąd Apelacyjny uznał, że apelacja organu emerytalnego nie zawiera usprawiedliwionych podstaw i dlatego na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił ją w całości.

SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak SSA Barbara Białecka